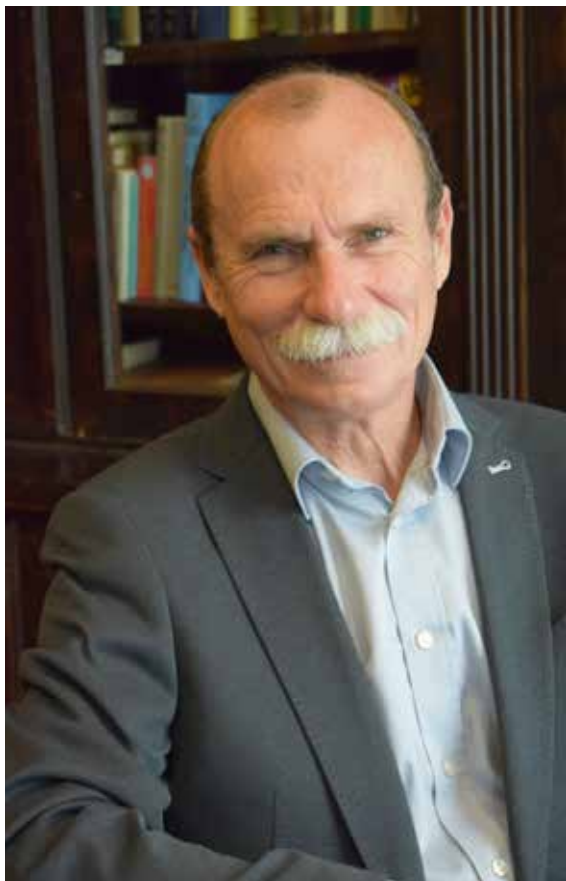

HUMOR ÉS SPORT A SZLÁV KULTÚRÁKBAN

KÖSZÖNTŐ KÖTET
A 60 ÉVES LUKÁCS ISTVÁN TISZTELETÉRE

OPERA SLAVICA BUDAPESTINENSIA
SYMPOSIA SLAVICA

HUMOR ÉS SPORT A SZLÁV KULTÚRÁKBAN

KÖSZÖNTŐ KÖTET
A 60 ÉVES LUKÁCS ISTVÁN TISZTELETÉRE

Szerkesztette
Kiss Szemán Róbert

ELTE BTK
Szláv Filológiai Tanszék
Budapest, 2019

A KIADVÁNY TÁMOGATÓI
Zuglói Szlovákok Önkormányzata, Budapest
Terézvárosi Szlovák Önkormányzat, Budapest

SZAKMAI LEKTOROK

Bajzek Mária

Berkes Tamás

MŰSZAKI SZERKESZTŐ ÉS TÖRDELŐ

Janiec-Nyitrai Agnieszka

© Szerzők

ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék

Kiadja az ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék
Felelős kiadó a Szláv Filológiai Tanszék vezetője

A borítót tervezte: Sellyei Tamás Ottó

Nyomdai kivitelezés: Robinco Kft.

ISSN 1789-3976

ISBN 978-963-489-163-5

TARTALOM

MILOSEVITS PÉTER: Foci, pingpong, irodalom	7
--	---

HUMOR

BAŃCZEROWSKI JANUSZ: A pletyka mint a manipuláció eszköze ..	14
CSÁSZÁRI ÉVA: A humor mint a dialektológia segédeszköze	24
GYIVICSÁN ANNA: A kifigurázott kispolgár mint a szlovák irodalom egyik jellegzetes alakja (Mozaikok 1830–1930)	32
GYÖNGYÖSI MÁRIA: Alekszandr Blok kései tréfás verseiről	42
ISTVÁN ANNA: Jozef Ignác Bajza anekdotái	56
DRAGAN JAKOVLJEVIĆ: Univerzalna dimenzija humora Branislava Nušića	66
AGNIESZKA JANIEC-NYITRAI: Resna zabava. Paradoksi sodobne kulture v kolumnah Dorote Masłowske <i>Kako prevzeti nadzor nad svetom, ne da bi šli od doma</i> (2017)	76
KISS SZEMÁN RÓBERT: A humor a szláv nemzeti emblematizmus eszköztárában Ján Kollár szláv paradicsomának példái alapján	87
KROÓ KATALIN: A nevetés mint többszörös szignál Dosztojevskij <i>A félkegyelmű</i> c. regényében	102
MANN JOLÁN: Miroslav Krleža <i>Petrica Kerempuh</i> balladáinak „mundus inversus”-a	116
NAGY ISTVÁN: Arc és álarc (Zoscenko humoráról)	127
RÁGYANSZKI GYÖRGY: „Ich taufe dich des Sohnes und des heiligen Geistes.” A nyelvi kódváltás mámoros forrásai	132
SZABÓ TÜNDE: Színház a regényben: A <i>Lear</i> király és <i>Jákob</i> <i>lajtorjája</i>	127

URKOM ALEKSANDER: Mennyire humoros a humor? A pejor minősítés vizsgálata az új magyar–szerb szótárban	157
VÁRNAI DOROTA: Lengyelek „görbe tükre” a 16., 17. századi lengyel irodalomban	171
ZSILÁK MÁRIA: 19. századi katonahumor (Chovanyecz Mihály kéziratot katonai naplójából)	178

SPORT

DUDÁS ELŐD: A horvát és magyar sportterminológia	190
DUDÁS MÁRIA: <i>Magas labda</i> és a többiek a magyar és bolgár nyelvben	199
MÁRIA IMRICHOVÁ: Mintavétel a mai szlovák fiatalok szókincséből	210
MENYHÁRT KRISZTINA: A bolgár lóversenyek szent Teodor kultuszának tükrében és magyar párhuzamaik	219
MÉSZÁROS ANDOR: „Hegyjáró bajtársak ott a magyar földön – hadd szóljak hozzátok egyszer én is...” A Júliai-Alpok magyar költője, Tarczay Gizella	231
PÁTROVICS PÉTER: A lengyel kosárlabda szaknyelvének néhány kifejezéséről	242
MLADEN PAVIČIĆ: Jugoszlávia, a sport hazája (a sport megjelenítése három 21. századi szlovén regényben, délszláv bevándorló elbeszélővel)	250
Tabula gratulatoria	261

UNIVERZALNA DIMENZIJA HUMORA BRANISLAVA NUŠIĆA

DRAGAN JAKOVLJEVIĆ

dragjakov@gmail.com

Abstract: The most prominent Serbian comedigrapher Branislav Nušić, very often pointed out the differences between humor and satire and insisted that the only real humor is the one that brings out laughter, thus making our lives easier and more enjoyable. This author, whose private life was full of accidents and tragedies, not even in the worst hours of his life hated, but always deeply loved life and human beings.

He had a long life and in his works he was always an active witness of exciting development of Serbian society, from extremely conservative to capitalism. Nušić himself went through different phases in his life, but almost always, in different literary genres, spontaneously criticized and laughed first at himself, at the one next to him and then at what he saw above him, in front of all of us and at the events that would follow.

And not only that, he went into sections where he saw phenomena and people, surprisingly small or insignificantly big, but always possible in our reality. Because of his universal dimension, his comedies are often performed and well accepted in many international theaters.

Keywords: Branislav Nušić, comedigraphy, comedy, humor, theatre

Uvod

Danas najcenjeniji srpski komediograf, Branislav Nušić, tokom većeg dela života bio je i hvaljen, ali i osporavan, pa i ponižavan. U njegovo vreme, govorilo se i pisalo da je odličan zabavljač šire pozorišne i čitalačke publike. S druge strane, Nušić je ukazao na razlike između humora i satire, i upozoravao da postoji samo jedan pravi humor, i to onaj koji, izazivajući smeh na usnama ublažava surovosti života. Osim što je pisao za pozorište, Branislav Nušić je radio i kao dramaturg i upravnik u pozorištima u Beogradu, Novom Sadu, Skoplju i Sarajevu. Bio je izabran za predsednika Udruženja jugoslovenskih dramskih autora i člana Srpske kraljevske akademije. Nušićeva dela su od 1950. do danas adaptirana u pedesetak bioskopskih i televizijskih filmova. Bio

je pisac romana, drama, priča, eseja, putopisa, jedan od najvećih srpskih komediografa i začetnik retorike u Srbiji, a takođe je radio kao novinar i diplomata.

Pravo ime bilo mu je Alkibijad Nuša, a kada je napunio osamnaest godina, zakonski je promenio svoje ime u Branislav Nušić. Detinjstvo je proveo u Smederevu, gde je pohađao osnovnu školu i prve dve godine gimnazije. Zatim se porodica seli u Beograd, gde je i maturirao. Tokom gimnazijskih i studentskih dana nastupao je sa putujućim pozorišnim družinama Marka Subotića širom zemlje. Debitovao je u ulozi Grgura u drami *Durađ Branković* u Šidu 1882, nastupao je kao sluga Jovan u komediji *Ljubavno pismo* Koste Trifkovića, statirao je u nekolicini predstava Narodnog pozorišta u Beogradu, a bio je i jedan od osnivača studentske pozorišne družine na beogradskoj Velikoj školi. Godine 1885. nastupio je u naslovnoj ulozi Šilerove tragedije *Don Karlos* u Narodnom pozorištu (Jovanović 2014: 7).

Studirao je pravo u Gracu i Beogradu, a potom je bio u diplomatskoj službi u Solunu, Bitolju, Skoplju i Prištini. Zbog satirične pesme *Dva raba*, objavljene 1887. u *Dnevnom listu*, osuđen je na dve godine zatvora. Pesma je ismevala srpsku kraljevinu, a posebno kralja Milana. Osim pod svojim imenom, pisao je i pod pseudonimom Ben Akiba.

Portretista, humorista i satiričar

Nušić je iza sebe ostavio impozantan književni opus. Odličan portretista, darovit humorista i satiričar, sa razvijenim smislom za pozorišnu scenu i njene zakone i izvrstan poznavalac sredine, naravi i ljudi svoga doba, u svojim komedijama slikao je društvene anomalije i negativne pojave u srpskom društvu s kraja XIX i početka XX veka. Njegove komedije su između dva svetska rata bile veoma popularne i redovno su se nalazile na repertoarima srpskih pozorišta, u kojima se i danas rado i često igraju. Nušić je 10. februara 1933. izabran za redovnog člana Srpske kraljevske akademije.

Oslanjajući se na narodnu i autorsku književnu tradiciju, Nušić stvara originalna dramska ostvarenja. U Narodnom pozorištu u Beogradu na repertoaru su gotovo sva dramska ostvarenja

koja je pisac napisao do 1914. godine: jednočinke *Pod starost*, *Naša deca*, *Greh za grehom*, *U srpskoj kući* i *Pod oblacima* (1903/1904), građanska drama *Svet* (19.10. 1906), dramski fragment u jednom činu *Danak u krvi* (17. 11. 1907), *Hadži Loja* (9. 12. 1908), građanska drama *Jesenja kiša* (8. 1. 1909), drama u četiri čina *Iza božjih leđa* (16. 9. 1909), *Put oko sveta* (26. 3. 1911) i komedija *Narodni poslanik* (6. 9. 1912). U Srpskom narodnom pozorištu u Novom Sadu izvođe se *Knez Ivo od Semberije*, *Običan čovek*, *Protekcija*, *Pučina*, *Tako je moralo biti*, *Svet* i *Jesenja kiša*. Kada je pozorište 3. 2. 1914. izgorelo u požaru, predstave su prikazivane u Oficirskom domu, Prizrenu, Prištini, Velesu i Kosovskoj Mitrovici (Marjanović 2005: 244).

Nušićev dramski opus potpuno je bacio u senku ostali njegov prozni rad. Dobro je poznato da je on sve vreme svog delovanja pisao i objavljivao raznovrsna pripovedačka dela. Neka od njih su sama po sebi značajna, a druga nam pomažu da bolje i svestranije razumemo i sagledamo Nušića kao dramskog stvaraoca. *Pripovetke jednog kaplara iz srpsko-bugarskog rata* (1886. godine) prva je štampana knjiga Branislava Nušića.

Kad je zbog jedne satiričke pesme uperene protiv dvora osuđen i zatvoren, Nušić piše feljtone, koje je posle objavio pod naslovom *Listići* (1890). Ovi listići su, najvećim delom humorističke improvizacije na aktuelne teme i na neka iskustva koja se danas teško mogu prepoznati. Istorijski posmatrano, ovi feljtoni pokazuju Nušića kao radoznalog i veselog publicistu improvizatora, koji će kasnije, kao novinar, s nadimkom Ben-Akiba, s velikim uspehom zabavljati čitalačku publiku (zbirke feljtona *Ben-Akiba* iz 1907, a potom iz 1932, i 1935).

Godine 1900. postaje dramaturg i zamenik upravnika Narodnog pozorišta u Beogradu (1900–1902, 1906–1907). Tokom tog perioda uspeva da osavremeni pozorišni repertoar i unapredi kulturni i društveni život u prestonici. Na sceni Narodnog pozorišta prikazuje se istorijski fragment u jednom činu *Knez Ivo od Semberije* 24. februara 1900. Prikazivanje ovog komada uzima se kao početak Nušićevog velikog uspeha u pozorištima. Mada je tekst objavljen u časopisu *Zvezda* Janka Veselinovića, a potom i kao posebna knjiga u Mostaru, Nušić ga je premijerno pročitao na poselu Društva hrvatskih književnika u Zagrebu 1900. godine. Komad je premijerno prikazan u Beloj Crkvi 27. 1. 1901. go-

dine, a potom je izvođen u niškom pozorištu *Sinđelić* (1900), Srpskom narodnom pozorištu u Novom Sadu (1901), Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu (22. 10. 1903), u češkom Narodnom pozorištu u Pragu (9. 11. 1912) i u vojničkom pozorištu na Solunskom frontu (28. 12. 1917) (Dimitrijević 1965: 87).

Kozerske sposobnosti Branislava Nušića, koji humoristički govori i slobodno asocira uspomene i zapažanja, najbolje se primećuju u delu *Autobiografija* (1924). Bez ambicija da ostvari određenu umetničku strukturu, Nušić spontano parodira jedan mogući život i jednu moguću autobiografsku formu. U ovom delu on je protejski šeret, na mahove čudesan parodičar i autoparodičar, i to se naročito zapaža kada prevazilazi lokalne asocijacije, iskustva vezana isključivo za njegovo vreme, kada, na primer, sjajno parodira stil nekih članaka i studija, ili kada se ruga smrti, čoveku koji je očekuje i onima koji od nje žive. *Autobiografija* je značajno kozersko-humorističko delo: u njemu Nušić spontano ćaskalački govori o raznim temama i daruje onaj smeh koji nas bar donekle oslobađa surovosti života. Branislav Nušić je objavio i mnoge, uglavnom kraće humorističke pripovetke (*Sabrana dela*, knjiga II, 1931, knjiga XVI, 1932, knjiga XXV, 1936). Veliki deo tih pripovedaka pokazuje da ih je pisao kozer i feljtonist Ben Akiba, ili, u boljim slučajevima, pisac epizodnih priča iz romana *Opštinsko dete*, Nušićevo razvijanje i komponovanje priče u osnovi je tradicionalističko i ne doprinosi razvoju kratke humorističke pripovetke.

Počeci dramskog stvaralaštva

Poznata komedija u tri čina *Narodni poslanik* jeste prvi veći dramski rad Branislava Nušića (napisan 1883, igran 1896). Kao devetnaestogodišnjak, on je ovu komediju čitao u bašti kuće Jovana Ilića, i to braći Vojislavu i Dragutinu Iliću, kao i Vladimiru Jovanoviću i Kostu Arsenijeviću. Sam Nušić je zanimljivo opisao taj susret sa svojim prvim kritičarima, a potom svoje bezuspešne pokušaje da beogradsko Narodno pozorište izvede ovo delo. Tek 1896, znači u vreme kad politička opozicija obrenovićevskom režimu postaje jaka, unekoliko prerađen, *Narodni poslanik* je izašao na scenu Pozorišta. To je komedija o vlasti, i to ne o nekoj iz

legendi i iz dalje istorije, nego o savremenoj, konkretnoj vlasti. Iako ne sadrži oštre satiričke rezove, ona se ipak smejala nekim ružnim i slabim stranama jednog režima - i, eto, odakle strah i otpor prema njoj kod onih koji su čuvali svetost režima i pozorišne ustanove.

Kosta Trifković je započeo da piše političke komedije o vlasti, Branislav Nušić je to nastavio i doveo do izvesnog pozorišnog savršenstva. Između 1880. i 1890. godine Nušić je napisao tri komedije - *Narodni poslanik*, *Sumnjivo lice* i *Protekcija* - sve tri političke prirode i sve tri na neki način *gogoljijade*. *Narodni poslanik* je, u stvari, komedija o palanačkom poimanju politike i o takvom politiziranju, o trgovcu, gazda-Jevremu, koji se kandiduje za poslanika, o nizu minornih smešnih lica koja se iznenada uzdižu i postaju činioци ili svedoci politikantskih igara. U manjoj meri nego kod Trifkovića, ali suštinski isto, ovi izleti u politiku posmatraju se kao prolazne bolesti vrljih građana jedne varošiце, koje će izlečiti poraz i vratiti ih na pravi put života i porodične sreće. Jer, na kraju, kćerka gazda-Jevrema udaće se za njegovog političkog protivnika Ivkovića, kao što se to moglo i ranije očekivati.

I na osnovu ovog, moguće je videti da je ovaj komad svojevrsan politički vodvilj: nekoliko ironičnih i satiričkih replika uklopljeno je u laku komičnu igru. Najbolji delovi komedije su oni u kojima Nušić uspeva da razigrano, burleskno prikaže paralelne komične situacije i peripetije. Komedija *Narodni poslanik* je prvi zanimljiv, dinamično izveden politički vodvilj u srpskoj književnosti i prvi u seriji Nušićevih komada u kojima on takozvane svete, političke pojave prikazuje vodviljski-burleskno. I političke surovosti Nušić veselo razigrava i otkriva kao komično detinje u čoveku i društvu.

Komika palanačkog cinizma

Komad u dva čina *Sumnjivo lice* (napisan 1888, prvi put igran tek 1923), unekoliko podseća na Gogoljevog *Revizora*. Sličan je motiv: traži se sumnjivo lice koje je došlo u jednu palanku. To je povod da se, u nekoliko situacija, prikaže komika palanačke gluposti i trivijalni politički cinizam palanačke vlasti. Nušić je

stvorio tip sreskog kapetana, po imenu Jerotije, čiji suvi racionalni odnos prema svemu, neuki cinizam i moralna niskost stvaraju paradoksalne komične situacije. Već u *Narodnom poslaniku*, Nušić je neke situacije gradio verbalnom komikom. U ovoj drugoj komediji takva komika preteže, jer su igre rečima i doskočicama, pismima i šifrovanim porukama od presudne važnosti za tok radnje i za obeležavanje tipova i lica.

Poznati sastav: intriga, neočekivane promene koje dovode lica u komično-farsične situacije, pa zatim melodramski kraj komada - karakteriše i komediju u pet činova *Protekcija*, koja je napisana 1889, i igrana iste godine. Kao i u nekim Trifkovićevim komadima, tako i u ovoj Nušićevoj komediji nalazimo izvesne epizodične satiričke scene, ali su one podređene kovitlacu vodviljske igre koja stremlji operetskom završetku. Uvek aktuelni društveni i politički problem protekcije, ovde je dobio izuzetno zabavne kombinacije raznim veselim situacijama. Očekivani interesi i neočekivani pokreti, očekivani pokreti i neočekivani interesi stvaraju vrtešku uzbudljivih smešnih scena. To je racionalno buržoasko pozorište, zabavljачko i melodramatično, ali i toliko ispunjeno smehom da nehotično šeretski preti da se razlije preko tih nekih tradicionalističkih granica.

Scenskim prikazivanjem *Gospođe ministarke* (1929) počinje najznačajniji period komediografske delatnosti Branislava Nušića. Iako je već uveliko prešao šezdesetu godinu života, Nušić intenzivno stvara pozorišna dela, pokazuje mladalačku radoznalost i vragolanstvo, izvanrednu lucidnost i težnje ka novim stvaralačkim putevima. On je doveo do izvesne zrelosti i perfekcije svoja dotadašnja iskustva strukturiranja komedije, ali je, takođe, uspeo u nekim delima i da ih prevaziđe i da otkrije nove mogućnosti za ostvarenje takozvanog totalnog komičnog pozorišta, koje objedinjuje sve poznate vidove komedije.

U komediji *Gospođa ministarka* Nušić umešno i maštovito plete mrežu smešnih posledica iznenadnog događaja koji poremeti „normalnu liniju života“ jedne žene i njene porodice, i plastično oblikuje lik te žene, Živke, koja grubo ambiciozno nastoji da postane *velika gospođa*. Kao u ranijim komedijama, u *Narodnom poslaniku* i *Protekciji*, Nušić je i sada veliki majstor komičnih situacija i verbalne komike. Gotovo od samog početka, posebno

od trenutka kada Živka postane *gospođa ministarka*, gledaoca zapljusne bogata verbalna komika, koja i sama prouzrokuje komične situacije. Takve situacije dobivaju svoju punoću pomoću verbalne komike.

Njegove komedije *Ožalošćena porodica* i *Pokojnik* govore o smrti, o mogućim i stvarnim posledicama što ih donosi smrt, govore o društvu, o novcu i o bici za novčana nasleđstva i za društvene pozicije. Do samog kraja svog života, čak i kada je teško bolovao, Nušić se vragolasto, ali i hrabro, ponosno smeja o smrti. U ovim komedijama Nušić se smeje i komičnim posledicama i grotesknim relativitetima što ih ona donosi. *Ožalošćena porodica* (1934) je komedija o jednoj *ožalošćenoj* grupi ljudi koja iščekuje nasleđstvo i uveliko deli blago koje nije dobila. U ovom komediografskom delu pisac je dao galeriju lica male pameti, koja se takmiče lažima i cinizmom - na čelu sa sjajno ostvarenim likom Agatona, koji je među njima najdinamičnija ličnost, što znači s najviše plastičnih osobina hipokrizije i beskrupuloznosti kakve može imati jedna mala, ali i lukava pamet.

Hvaljen i osporavan

Komediograf Nušić bio je stalno kritikovan što nije bio veći, nedostižniji. Zamerali su mu što je bio *prizeman*, čulan i konkretan humorom i komikom. Književna kritika je često osporavala satiričnost i originalnost Nušićevih ranih komedija. Jovan Skerlić je među prvima osporio satiričnost Nušićevih tekstova, smatrajući da on „nema ni dubine duha, ni čistote osećanja, ni moralnoga autoriteta za političku i društvenu satiru” (Skerlić 1964: 137).

Negativno stanovište prema Nušićevim ranim komedijama imao je i Velibor Gligorić, smatrajući da je *Sumnjivo lice* „jedna rogovatna kopija Gogoljevog *Revizora*, koga je Nušić unakazio” (Gligorić 1923: 64).

Međutim, većina kritičara saglasna je u stavu da je Nušić najuspešiji srpski komediograf. Ljubav (porodica i sl.) i vlast (novac i sl.) postali su dva nepresušna motiva za farsično-burleskne igre u njegovim komadima. Uvek kada je uspeo da duhovito i duhovno transformiše mehanizam vodviljskih promena, dobili smo interesantne i uspele komedije, kao što su *Narodni poslanik*

i *Protekcija*, i, kasnije, sjajne burleskne komedije, kao što su *Gospođa ministarka*, *Mister Dolar* i *Dr*, u kojima nalazimo zanimljivo sintetizirane komiku situacije, karaktera i društvene naravi.

Raško Jovanović smatra da u njegovim društvenim komedijama postoje „jasno izraženi satirični elementi, s mnogim primesama karikature i znatnim akcentima na komici situacije” (Jovanović 2014: 92).

Jovan Deretić, sagledavši Nušića kao sledbenika Sterije i Trifkovića, ističe da je on u svojim najboljim komedijama sjedinio značajnost Sterijine komediografske tematike s virtuožnošću Trifkovićeve scenske tehnike, te je, premda nije dosegao dubinu najboljih Sterijinih komedija, stvorio najprostraniji, najživopisniji i najraznovrsniji komični svet u srpskoj književnosti (Deretić 1989: 83).

Razmatrajući svestranost Nušićevog književnog opusa, Dušan Ivanić smatra da „s obzirom na promene kroz koje je prolazio, ili moć da u kratkom periodu stvori dela velike raznovrsnosti (1900: *Knez Ivo od Semberije*, *Običan čovek*, *Šopenhauer*, *Tako je moralo biti*, *Ljiljan* i *Omorika*), moglo bi se govoriti o više autora i više poetika pod jednim imenom.” (Manojlović 2014: 692).

Todor Manojlović, ukazujući na značaj Nušićevog delovanja na obnovi, razvoju i afirmaciji nacionalne drame beleži sledeće zapažanje: „Nad *Uježom* lebde velike seni Sterije i Molijera; Sterijina gorčina iz *Rodoljubaca* i Molijerova pikantna ironija, persiflaža iz *Naučenih* (*Učenih*) žena ili *Smešnih kaćiperki*. Nušić se plasirao među njima, sa ukusom, humorom i nekom sumornom usrdnošću.” (Manojlović 2010: 233).

U Nušićevom dramskom stvaralaštvu u neprekinutom trajanju dužem od šest desetleća, vidimo osobe nedorasle položaju na kojem su i užasnote mogućnošću da siđu sa vlasti (*Gospođa ministarka*), malograđansku sredinu u kojoj je novac jedino merilo kojim se određuje položaj u društvu (*Ožalošćena porodica*), potkativačke sklonosti (*Sumnjivo lice*) (Marjanović 2005: 339).

O vrednosti i značaju Nušićevog stvaralaštva najpotpunije govori sam autor u Pismu kćerki Margiti Giti, u kojem na objektivnan način sagledava svoj književni rad: „Moja dela u celokupnosti posmatrana daju kao rezultat ovaj utisak: u komediji sam ocrtao celo jedno doba našega društvenog razvitka, sukob patri-

jarhalnosti sa novim životom i najzad, novi život kroz koji se još provlače tragovi preživelih pojava" (Popović 2008: 188).

Nušić je, po mišljenju Mihajla Pantića, uz Jovana Steriju Popovića, konstituisao magistralu srpske dramske književnosti (Pantić 2008: 269).

On nema ili jedva da ima takmaca u komediji, feljtonu, istorijskoj drami (tragediji), građanskoj drami (na putu ka tragikomediji, žanru vrlo značajnom za 20. vek) ili šaljivo-satiričnoj reviji (*Put oko sveta*) (Ivanić 2014: 693).

Zaključak

Branislav Nušić je sve do same smrti neumorno stvarao. Ostavio je mnogo nacрта novih komedija i drama, kao i nedovršenu komediju *Vlast*. Iz njegovog obimnog i raznovrsnog opusa vidljivo je da je Nušić zanimljiv feljtonist u *Listićima*, divan humorist-kozer u *Autobiografiji*, da je sugestivan pripovedač u pričama *Pripovetke jednog kaplara* i u nekim delovima memoarskog dela *Devet stotina petnaesta*. Ipak, pre svega, on je jedan od najistaknutijih srpskih dramskih pisaca. Njegove psihološko-moralne i socijalne drame ne bismo smeli da zanemarimo, jer one, istorijski posmatrano, znače mnogo u domaćem pozorišnom repertoaru: aktuelni moralni i socijalni problemi katkad su ostvareni uzbudljivo dramski. Nušićeva drama *Iza božjih leđa* jedna je od najuspelijih srpskih drama socijalne atmosfere.

„Ako kratka forma zauzima značajno mesto u modernosti, to je stoga što se u osamdesetim godinama 19. veka, kada pozorište prolazi kroz nezapamćenu krizu, ona nameće kao jedna od mogućih alternativa tradicionalnoj dramaturgiji. Ona omogućava da se u krupnom planu prikaže jedna situacija na rubu katastrofe, u čijem središtu ljudi iščekuju neizbežni dolazak svemoćne smrti ili se bore protiv njega. Uzevši scenu za model, što će reći usredsređujući se na aktivan deo dramske celine, kratka forma pravi nov raspored, kadar da oslobodi nove delatne snage koje nadkriljuju međuljudske snage: recimo, smrt u pomenutim komadima" (Sarazik 2009: 90).

Nekoliko jednočinki, poput *Dva lopova*, pokazuju sposobnost njenog pisca da sažeto humoristički, suptilnom ironijom, ostvari detalje jedne u osnovi šire, univerzalnije igre. Najzad, Nušić je

napisao i dva značajna komediografska dela - *Ožalošćena porodica* i *Pokojnik*, u kojima, pored znanih osobina, dolazi do punog izražaja i latentni etos smeha, s elementima groteske i crnog humora.

LITERATURA

- DERETIĆ Jovan – MITROVIĆ Marija, 1989: *Istorija književnosti za II razred usmerenog obrazovanja*. Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- DERETIĆ Jovan, 1983: *Istorija srpske književnosti*. Beograd, Nolit.
- DIMITRIJEVIĆ Kosta, 1965: *Nušić – čarobnjak smeha*. Beograd, Narodna knjiga.
- GLIGORIĆ Velibor, 1923: *Sumnjivo lice*. Beograd, Raskrsnica.
- IVANIĆ Dušan, 2014: *Nušić ili prasak imaginativne energije*. Novi Sad, Zbornik Matice srpske za književnost i jezik 62/III
- JOVANOVIĆ Raško, 2014: *Branislav Đ. Nušić – život i delo*. Beograd, Službeni glasnik.
- MANOJLOVIĆ Todor, 2010: *Pozorišna kritika*. Zrenjanin, Gradska narodna biblioteka.
- MARJANOVIĆ, Petar 2005: *Mala istorija srpskog pozorišta XIII–XXI vek*. Novi Sad, Pozorišni muzej Vojvodine.
- PANTIĆ Mihajlo, 2008: *Mala kutija*. Beograd, Arhipelag.
- POPOVIĆ Radovan, 2008: *Kovertirana književnost: Lepa pisma srpskih pisaca*. Beograd, Agora.
- SARAZAK Žan-Pjer, 2009: *Leksika moderne i savremene drame*. Vršac, KOV.
- SKERLIĆ Jovan, 1964: *Humor i satira G. Branislava Đ. Nušića*. Beograd, Pisci i knjige.